

СПЕЦІАЛЬНІ ЗАСАДИ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ПРОЦЕСІ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ

Юрій Вікторович ШИНКАРЬОВ,

*канд. юрид. наук, доцент, професор кафедри публічного та приватного права факультету менеджменту, адміністрування та права Державного біотехнологічного університету
<https://orcid.org/0000-0003-1173-7975>*

Однією з найважливіших умов побудови у нашому суспільстві сучасної, правової, громадянської, соціальної держави є оновлення та вдосконалення кримінально-правових заходів протидії злочинності. Серед таких заходів чільне місце обіймає інститут кримінального покарання. В свою чергу, забезпечити його дієвість можливо лише за умови забезпечення принципу індивідуалізації, шляхом врахування індивідуальних рис і особливостей як кримінального правопорушення, так особи яка його вчинила, і покарання, в свою чергу, повинно неухильно їм відповідати [1, С.98]. Індивідуалізація покарання означає не тільки відповідність призначеного покарання вчиненому правопорушенню і особі правопорушника, з метою досягнення цілей, поставлених перед покаранням, - вона забезпечує неухильне дотримання прав і свобод особи в процесі його призначення.

Інститут кримінального покарання є достатньо дослідженим, але при цьому викликає постійну цікавість сучасних вчених-правознавців. Наразі, такий субінститут, як спеціальні засади призначення покарання, залишається малодослідженим. Аналіз окремих його аспектів можна знайти у роботах таких вчених, як: В.С. Ворона, А.В. Горностай, О.О. Дудоров, О.В. Євдокімова, Д.С. Попій, А.М. Яценко. Але, на жаль, багато питань досі залишається не вирішеними.

Одним із невирішених питань є роль вказаних засад у механізмі забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Більшість вчених, характеризуючи спеціальні засади або у межах визначення їх дефініції або при описі їх ознак зазначають, що вони тим чи іншим чином покликані формалізувати покарання, що призначається, або здійснити його індивідуалізацію [2, С. 171-172; 3, С. 162-165; 4, С. 335, 5, С. 244; 6, С.99-104]. При цьому, на жаль, у більшості досліджених наукових праць мова не йде про чітке визначення кінцевої мети існування і функціонування спеціальних засад призначення покарання.

Як вже неодноразово говорилося, спеціальні засади призначення покарання у якості субінституту встановлюють, у порівнянні із засадами загальними, додаткові, спеціальні правила призначення покарання. Ці правила встановлюють особливий порядок, процедуру призначення покарання з урахуванням або окремих особливостей правопорушення або особи правопорушника. При цьому досі є повністю невирішеним питання – диференціюючий чи індивідуалізуючий ефект вони здійснюють в процесі призначення пока-

рання. Хоча окремі спроби з'ясувати це робилися у наукових дослідженнях [7, С.333-336]. В них визначається, що встановлення додаткових правил, що дозволяють на рівні формування нормативних приписів забезпечити максимальну відповідність покарання вчиненому діянню та особі правопорушника, здебільшого забезпечує диференціацію покарання. Індивідуалізація ж покарання здійснюється судом в межах норм чинного законодавства. Але при цьому – сам факт гарантування вказаної вище відповідності відверто сприяє дотриманню принципу справедливості, а отже значно впливає на задекларовані права і свободи людини та громадянина в бік максимальної їх реалізації на рівні правозастосування. Такий складний процес відбувається у двох формах. Перша пов'язана із тим, що винна особа отримує покарання максимально індивідуалізовано із використанням диференціалів (спеціальних засад) визначених у законі. Друга – пов'язана із максимальною реалізацією справедливості вже по відношенню до суспільства, потерпілих, оскільки винна особа, знов таки отримує вид та розмір покарання, що відповідає вчиненому.

Слід підсумувати, що спеціальні засади призначення покарання здатні виступати у якості елемента механізму забезпечення прав людини в сфері призначення кримінального покарання та мають значний потенціал для їх подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел:

1. Шинкарьов Ю.В. Основні засади індивідуалізації покарання за Кримінальним уложенням 1903 року / Зб. наук. праць Харківськ. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди. Сер. Право. Х.: Наук. видання. Вип. 18. 2012. С.98-105.
2. Мілашевич Я.С. Поняття та ознаки спеціальних засад призначення покарання // П'яті Харківські кримінально-правові читання : тези доп. та наук. повідомл. учасників міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів (м. Харків, 12-13 трав. 2016 року) / ред. кол.: В.Я. Тацій (голов. ред.) та ін.; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Х. : Право, 2016. С. 170-172.
3. Ворона В. С. Поняття спеціальних засад призначення покарання. Jurnalul juridic national: teorie si practică. Национальный юридический журнал: теория и практика. 2016. № 3 (19). С. 162–165.
4. Горностай А.В. Спеціальні правила призначення покарання за замах на злочин // Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 жовт. 2013 р. / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого», НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, Всеукр. громад. орг. «Асоц. кримінал. права». Х. : Право, 2013. С. 335-338. - . 335;
5. Полтавець В.В. До питання про поняття та види спеціальних засад призначення покарання // Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. 7-8 квіт. 2006 р. / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2006. Ч. 1. С. 243-245. – 244
6. Шинкарьов Ю.В. Щодо виокремлення ознак спеціальних засад призначення покарання / Зб. наук. праць Харківськ. нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди. Сер. Право. Х.: Наук. видання. Вип. 30. 2019. С.99-104
7. Шинкарьов Ю.В. Місце спеціальних засад призначення покарання у механізмі його диференціації// Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України : матеріали міжнар. наук. конф., м. Харків, 17–19 жовт. 2019 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), А. П. Гетьман, Ю. В. Баулін та ін. Харків : Право, 2019. С. 333-336